

● Az utolsó interjú...

„Fotó: Liebmann Béla”

Életének utolsó három hónapjában fényképekkel teli Párizsi körüli otthonában többször beszélgettem Liebmann Bélával, a magyar fotóriporternek doyenjével. 98. évében járt, de abszolút szellemi frissességnek örvendett, a régi fotóit nézegetve újabb és újabb történetek jutottak eszébe. A beszéd ki-merítette, ezért egyszerre mindig csak keveset mesélt. A halála előtti héten találkoztunk utoljára, később telefonon még pontosított egy évszámot, majd hozzátette, hívjam vissza néhány nap múlva, van még egy érdekesség, amit el akar mondani. Nem hívtam. Gondoltam, úgy is hamarosan visszamegy nekem az újság. Arra nem számítottam, hogy ezt az interjút már nem olvashatja el.

● A szerencsének is köszönhető első kép után hogyan kezdődött Béla bácsi fotóriporteri pályafutása?

– Optikus volt az eredeti szakmám, a Temesvár felett 1919 augusztusában felrobant Zeppelinről megjelent első képm után kedvtelésből kezdtem fotózni. Amikor a '20-as évek elején Budapestre kerültem, a Múzeum Kávéházban találkoztam Veér Györggyel, a neves újságíróval, aki épp fotóriportert keresett. Tetszettek neki a képeim, kérte, dolgozzak vele. Legfontosabb tanácsa az volt, hogy egyik lapnál is fogadjak el státust, nem érdemes lekötni magam. Szabadúszóként a Pesti Hírlapnak, a Színházi Életnek, a Tolnai Világlapjának és az Estnek készítettünk rendszeresen riportokat. Jó dolgom volt Budapesten, rövid idő alatt ismertté vált a nevem, az újságíró-igazolványok akkoriban minden ajtót megnyitottak.

● Miért hagyta ott a fővárost?

– A bátyám akkoriban a szegedi gyufagyár főkönyvelője volt, mindig győzködött, hogy a Délmagyarországnak nincs fotóriportere, jelentkezzen a szerkesztőségben. Örömmel fogadtak, jó fizetést ajánlottak, ráadásul továbbra is küldhettem fotókat a pesti lapoknak is. Akkoriban kevés fotó jelent meg a lapban, ezért egy optikai boltban is munkát vállaltam. Az üzletvezető felkért, hogy szervezzek meg Makón egy fióküzletet, ezért két évre félretettem a fotóriporterkedést. Az újságokból ott már ismerték a nevem, ráadásul rögtön megnyertem a helyi sakkbajnokságot, és ezzel bejáratos lettem az Espersit-házba, ahol híres irodalmi kör működött. Csupa művelt ember járt oda, akiktől hihetetlenül sokat tanultam. Nekem kevés iskolám volt, mert amikor kitört az első világháború, a szüleim kivettek a gimnáziumból és inasnak adtak egy orvosi műszerboltba. Édesanyámnak az volt az álma, hogy mindhárom fia nagy karriert fog csinálni. A példaképe egyik rokonunk, a híres felaláló volt, aki többek között az autóindexet is konstruálta. A Ford gyár egy vagyont értette meg tőle és világszabadalmat csinált belőle.

● A makói Espersit-asztaltársaságnak neves költők, trók is tagjai voltak, kikkel ismerkedett meg ott?

– Móra Ferencel ott találkoztam először. Havonta

egyszer látogatott el Espersitékhez, olyankor a házigazda mindig átengedte neki a főhelyet, ahol egyébként mindig ő ült. Móra megkért, ha visszatérek Szegedre, keressem meg a múzeumban. Később jó barátságba kerültem Kotormánnyal, Móra „jobbkezével”, aki a munkásokat irányította az ásatásokon. Juhász Gyulával is Espersitéknél ismerkedtem meg, ő abban az időben Makón tanított. Később, amikor a Délmagyarországhoz került, jó barátok lettünk. Közös asztalunk volt a szerkesztőségben. Minden délután sétára hívtok valakit a Tisza-partra, leggyakrabban én voltam az áldozat. Hogy miért áldozat? Mert a séta közben folyamatosan beszélni kellett hozzá, ő meg csak hallgatózott, legfeljebb bólogatott. Makón József Attilával is találkoztam, aki Espersit lányának udvarolt. Espersit nagyon ellemezte a kapcsolatukat, Attilát nem tartotta megfelelő partnerré a lánya számára. Páger Antal is eljárt Espersitékhez. Már pályakezdő színészként nagy sikere volt.

● Szegedre visszatérve újra a Délmagyarország fotóriportere lett...

– És küldtem fotókat a pesti lapoknak is! Szegeden mindig akadt érdekes fotótéma. 1931-től nyaranta a szabadtéri játékok jelentette a nagy attrakciót, sokat fotóztam Móra ásatásain, rengeteg képet csináltam az egyetemen is. Amikor Szent-Györgyi Albert 1937-ben megkapta a Nobel-díjat és a nagy világlapok fényképet kértek róla, mindenkit hozzá- m küldött: Csinált a Liebmann Béla már eleget, tőle kérjenek! Így aztán a laboratóriumában készített felvételeim bejárták az egész világot. A Kelemen utcában vettem egy saját optikai és fotósszaküzletet, ahol fotólabort is kialakítottam és magam hívtam elő a képeket. A látszerési munkából nem lehetett volna vagyont gyűjteni, ezért inkább a fotóci-
kekre szakosodtam. Hirdetéseket adtam fel és rengeteg használt fényképezőgépet vásároltam. A világgazdasági válság után divatba jött az amatőr fényképezés, így hamar fellelődtem az üzlet. A lapok is egyre több fotót kértek.

● A riportalanyok közül kikre emlékszik legszívesebben?

– Kodály Zoltánt a zongora mellett szerettem volna lefényképezni, de mindig leintett, azt mondta, ő nem barátságos, hanem zongoraművész, hanem zongoratervező. Amikor azonban sorra jelentek meg azok a képeim, amelyeken dirigált, egyszer csak azt mondta: No, Béla úr, most én kérek egy képet a zongora előtt. Bartók Béláról is van egy történetem. Egyszer bement az

egyik szegedi hangszertulajdonos felhívott: menjek gyorsan, mert Bartók hegedűt vásárolt barátjának. Kaptam a fényképezőgépet, és biciklivel rohantam. Bartók megismert, mert korábban mint zongoraművész már többször lefényképeztem a koncertjein. Amikor mondtam neki, szeretném a hegedűvel is lefényképezni, azt válaszolta, szó sem lehet róla, semmi köze a hangszerhez. Nekem nagy dolog, igazi különlegesség lenne – kérleltem tovább. Essünk túl rajta, mondta végül mogorván legyintve. Bartók hangversenyeinek egyébként nem volt sikerük Szegeden, én sem képet a zongora előtt. Bartók Béláról is van egy történetem. Egyszer bement az

● Más neves művészek-

ről, például Mascagniról, Vaszy Viktorról, Tolnay Kláriról, Karády Katalinról készített fotói is híressé váltak, a velük kapcsolatos történeteik közül melyik a legkedvesebb?

– 1943 őszén egy ismerős budapesti üzletember, Kellermann úr telefonált: segítsen elintézni, hogy meglátogathassa haldokló munkaszolgálatos fiát a szegedi hadikórházban. Eddig mindenkitől csak ígéretet kaptam, de senkinek sem sikerült elintéznie. Megnyugtattam, ez nem lehet probléma. Kéréspárral elmentem megnézni, egyáltalán él-e még a fia. Nem a kórházban találtam meg, hanem az udvaron felállított fabarakkban, amelyre nagy betűkkel ki volt írva: fertőző osztály. Egy ismerős

orvos segítségével bejutottam, Kellermann fia már beszélni sem tudott, csak égő szemével nézett és a fejével biccentett. Visszamentem az üzletbe, a polgármestert és a főispán titkárát akartam felhívni, hogy segítsenek elintézni a látogatási engedélyt, amikor megszólalt a telefon. Lukács főszervező keresett Budapestre a Színházi Életből, elmondta, hogy Karády Katalin Szegeden van. Egy jótékonyági esten lép fel, de előtte délután a hadikórházban a sebesült katonáknak énekel. Exkluzív fotóriportot szeretne közölni erről a lapban. Rohantam a színházba, ahol az esti előadás próbája folyt. Karády Kati régi ismerősként üdvözölt, megbeszéltük, hogyan készíthetjük majd el a kórházi fotókat, hogy még az esti gyors mozdonyvezetőjével felkűldhessem Budapestre. Beszélgetésünk közben egyszer csak megjelent egy katonatiszt, bokázott, köszönt Karády-nak és barátságosan társalogni kezdtek. Miután elment, akkor tudtam meg, hogy a hadikórház parancsnoka volt. Ezen felbátorodva megkérdeztem Karádyt, segítsen-e egy haldokló zsidó munkaszolgálatos fiatalember kiadtni az apjának. Amikor a próba végén visszajött az őrnagy, Karády odahívott engem is, hogy mondjam el, pontosan miről van szó. A parancsnok nagyon csóválta a fejét, erre Kati azt mondta neki: Őrnagy úr, adja oda az én kedvemért azt a szerencsétlen fiút az apjának, csak terhére van az államnak, hadd haljon meg otthon! Rövid csönd után megkérdezte az őrnagy, kapcsolatban állok-e az apával, haza tudjuk-e szállítani a fiatalembert. Amikor felhívtam Kellermann-t, alig akarta elhinni, hogy nemcsak látogatásba jöhet, hanem haza is viheti a fiát. Budapestre aztán neves professzorok segítségével megmentették az életét. A történethez tartozik, hogy a

következő évben Kellermann akaratlanul majdnem a halálomat okozta. Amikor Szálasi átvette a hatalmat, munkaszolgálatos voltam Csillaghegyen. Csomagolnunk kellett és Nyergesújfalura indultunk. Amikor búcsúztam Kellermann-tól, nem akart elengedni, kérte, maradjak velük egy svájci védelem alatt álló házban. Szerencsére nem maradtam. A házat a nyilasok az utolsó napokban megostromolták, Kellermannékkal együtt az összes lakót kivitték a Duna-partra és belelőtték a folyóba.

● A családjával mi történt?

– Már huszoneves koromban eldöntöttem, hogy sohasem nősülök meg. Dolgoztam a színházban is, ahol gyönyörű táncosnókkal ismerkedhettem meg. Minek köteleztem volna el magam? Egyszer azonban Brassóból Szegedre érkezett rokonlátogatásba Hortobágyi Szeréna, akit a Tisza-parti úszóházban egyik barátomnak is bemutatott. Azt is elmondta nekem, Liebmann Bélának szilárd elhatározása, hogy nem nősül meg. Csakhogy az úszódresszes Szenka olyan csinos volt, és olyan intelligensen, elbűvölően társalgott, hogy első blikkre fülig beleszerettem. Nem volt egy fillér hozománya sem, de kitűnően beszélt németül, angolul és franciául. Másfél év múlva, 1932 decemberében házasságot kötöttünk össze. Kislányunk, Flórika 1934-ben született meg. A háború végén veszítettem el őket. Amíg én munkaszolgálatos voltam, és a vitézi címem némi könnyebbséget jelentett a munkában, ők Szegeden maradtak és a deportáláskor nem kerülhették el a sorsukat. Még megérték a koncentrációs táborok feladását, elindultak hazafelé, amikor az országúton találkozott egy kőszálós SS-különművel. Az gyilkolta meg őket. A badeni zsidó temetőben egy tömegsírban nyugszanak. A háború után négy évvel kaptam egy levelet egy német katonától a feleségemnek címezve. Nem tudott ugyanis róla, hogy Szenka meghalt. A levélben igazolást kért a feleségemtől, hogy segítsek neki gyógyszert szerezni a kislányomnak, és támogatta őket. A levél mellé egy fotót is küldött. Döbbenet néztem a képet. Az én bájos, törekény feleségem egy hatalmas kalapácsot fogott a kezében és barakkot épített. A háború után újra megnősültem, a fotózást akkor hagytam abba, amikor a második feleségem a '80-as években egy közlekedési baleset áldozata lett.

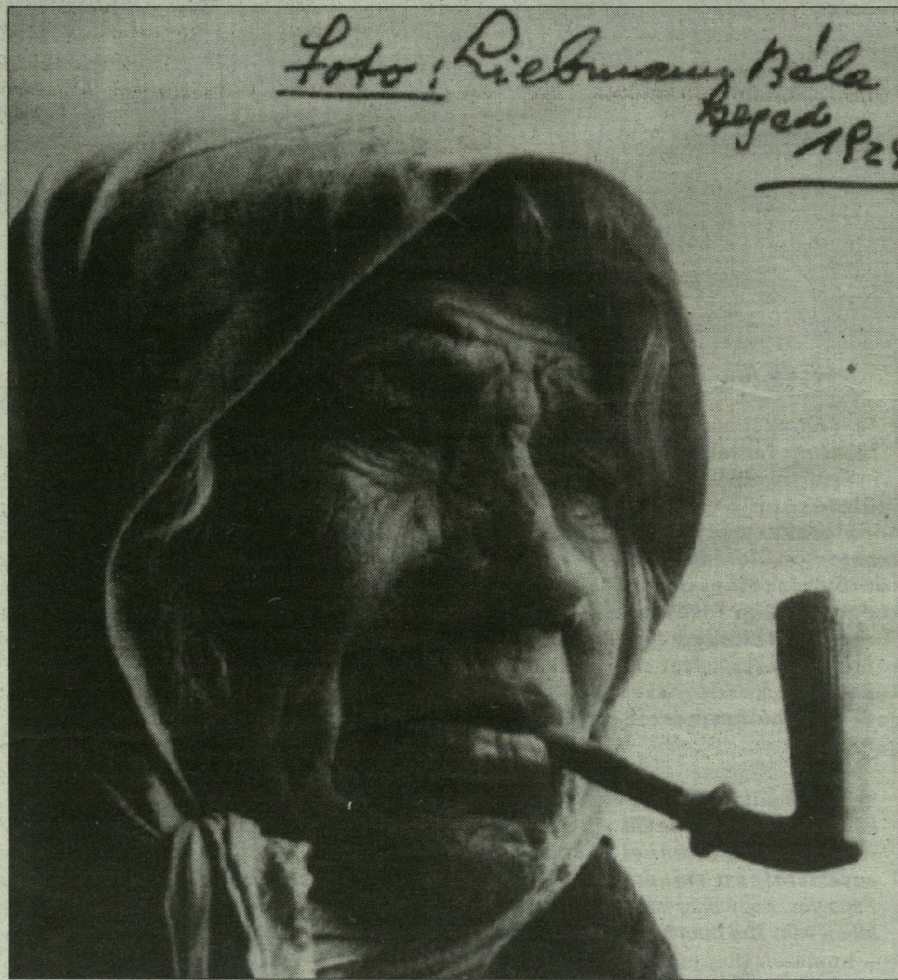
● Béla bácsi nemrégiben még Lékó Péterrel vívott sakkcsatát, most is minden felvételre pontosan emlékszik, mikor, hol, hogyan készült. Mi a szellemi frissességének titka?

– Bizonyára genetikai okai vannak, a családban többen matuzsálemi kort értek meg jó egészségben és teljes szellemi frissességben. Apám 93, bátyám 90, Rózsika unokatestvérem 99 éves korában hunyt el. Egész életemben igyekeztem egészségesen élni, 1932-ben még a szivarozást is abbahagytam, mert Szenka nem tűrte a füstöt. Kávét is csak az utóbbi években kezdtem inni, hogy felfrissítsam magam. Már nem sok idő választ el a századik születésnapomig, amit nagyon szeretnék megélni és megünnepegni.

Hollósi Zsolt

Karády Katalin (jobbról) és kolléganője, Kelly Anna 1943 őszén Szegeden

Egy sokszoros díjnyertes fotó 1924-ből: a százéves pipás Julis